

رهیافت تحلیلی به وصیت‌نامه
سیاسی - الهی امام خمینی قدس سره
(درس‌نامه)

دکتر محمد نصیری (رضی)

استادیار دانشکده معارف و اندیشه اسلامی دانشگاه تهران

دکتر احمد قلی‌زاده

عضو هیئت علمی دانشگاه و محقق حوزه علمیه قم

دکتر محمدرضا رجبی

استادیار پردیس فارابی دانشگاه تهران

سید سعید روحانی

مدیر گروه پژوهشی تاریخ فرهنگ و تمدن اسلامی دانشگاه معارف اسلامی

- عنوان و نام پدیدآور : رهافت تحلیلی به وصیتنامه سیاسی - الهی امام خمینی (ره): (درسنامه) / محمد نصیری (رضی) ... [و دیگران].
- مشخصات نشر : تهران: دانشگاه آزاد اسلامی، سازمان چاپ و انتشارات، ۱۳۹۴.
- مشخصات ظاهری : ۲۷۵ ص.
- شابک : 978-964-10-3822-1
- وضعیت فهرست : فیا
- نویسی
- یادداشت : محمد نصیری (رضی)، احمد قلی زاده، محمدرضا رجبی، سیدسعید روحانی.
- موضوع : خمینی، روح الله، رهبر انقلاب و بنیانگذار جمهوری اسلامی ایران، ۱۲۷۹ - ۱۳۶۸ .
- وصیتنامه -- نقد و تفسیر
- نصیری، محمد، ۱۳۴۳ -
- شناسه افزوده : دانشگاه آزاد اسلامی. سازمان چاپ و انتشارات
- شناسه افزوده : ۱۵۰۶۰۱ SR / ۶۰۲۱۴۳۲۱۳۹۴
- رده بندی کنگره : ۹۵۵/۰۷۴۲
- رده بندی دیویی : ۴۰۰/۵۸۵
- شماره کتابشناسی ملی :

رهافت تحلیلی به
وصیتنامه سیاسی - الهی امام خمینی (ره)
(درسنامه)

نویسنده: محمد نصیری (رضی)، احمد قلی زاده

محمدرضا رجبی، سیدسعید روحانی

حروفچین: اعظم یزدلی

ویراستار: محمود سوری

صفحه آرا: صالح زارع

ناشر: سازمان چاپ و انتشارات دانشگاه آزاد اسلامی

لیتوگرافی، چاپ و صحافی: سازمان چاپ و انتشارات دانشگاه آزاد اسلامی

نوبت چاپ اول، پاییز ۱۳۹۴

شمارگان: ۱۵۰۰ نسخه

قیمت: ۹۰۰۰۰ ریال

شابک: ۱ - ۳۸۲۲ - ۱۰ - ۹۶۴ - ۹۷۸

کلیه حقوق محفوظ است

مراکز پخش:

سازمان مرکزی دانشگاه آزاد اسلامی - مرکز فرهنگی دانشگاهی امام خمینی (ره) و انقلاب اسلامی
و واحدهای دانشگاه آزاد اسلامی سراسر کشور

سخن ناشر

حمد و سپاس مخصوص خداوندی است که از سلاله اهل بیت عصمت و طهارت علیهم السلام ابرمردی را برانگیخت که با غوث و طاغوتیان را برانداخت و بر اساس اسلام ناب محمدی صلی الله علیه و آله نظام جمهوری اسلامی را در ایران بنیان نهاد؛ انسان کاملی که در تمام یک دهه از عمر با برکتش بعد از پیروزی انقلاب اسلامی، از هیچ کوششی در جهت تربیت نظام و عبور عزتمندانه کشتی انقلاب از طوفان‌ها و گردنه‌های دشمنی استکبار و عبور کاروان امت به سر منزل مقصود که همان رها شدن از اغلال و بردگی‌ها و رهنمون شدن به سایه‌سار قرب الهی است، دریغ نکرد؛ یگانه‌ای که آسیب‌شناسی انقلاب و حفظ و حراست از این تحفه الهی و دستاوردهای آن را سرعاً بر عیان نظر و عمل خود قرار داد.

وصیت‌نامه سیاسی - الهی حضرت امام خمینی ره یکی از مهمترین اقدامات در جهت حفظ، حراست، پایایی و بویایی انقلاب و نظام جمهوری اسلامی است. طرح دغدغه‌های دینی، سیاسی، اجتماعی، عرفانی و معنوی در قالب وصیت‌نامه، از سنت‌های پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و ائمه معصومین علیهم السلام و نیز بسیاری از بزرگان دینی و حتی نامداران جهان است. خاتم رسولان حضرت صلی الله علیه و آله به امت اسلام درباره تمسک به کتاب خدا و عترت خویش وصیت کرده است. امام علی علیه السلام با بیان «طالب است» مردم را به رعایت تقوا، نظم، مبارزه با ظلم، دفاع از مظلوم، رعایت حقوق هم‌توعان، و امر به معروف و نهی از منکر وصیت کرده است. امام خمینی ره نیز حاصل زندگی علمی، انقلابی و عرفانی خود را در قالب وصیت‌نامه، چراغ راه پویندگان حقیقت، ملت شریف و بزرگ ایران و همه محرومان، مظلومان، مستضعفان، آزادگان و آزادی‌خواهان جهان قرار داده است.

با توجه به اینکه از منظر رهبر معظم انقلاب اسلامی حضرت آیت الله خامنه‌ای (مدظله العالی)، "وصیت‌نامه دستورالعمل ملی برای پیشرفت و توسعه و سرافرازی ایران است؛" دانشگاه آزاد اسلامی این افتخار را داشته است که این سند راهبردی حال و آینده نظام را در قالب واحد درسی برای دانشجویان عزیز این دانشگاه که آینده‌سازان میهن اسلامی اند ارائه نماید.

مرکز فرهنگی دانشگاهی امام خمینی (ره) و انقلاب اسلامی در سال ۱۳۹۲ با هدف تبیین شخصیت جامع حضرت امام (ره) و گسترش اندیشه‌های آن یگانه به عنوان یک مکتب تمام عیار فکری و فرهنگی و قابل ارائه برای اندیشمندان جهان شکل گرفت و در راستای ساماندهی منابع درس وصیت نامه اقدام به تهیه و تدوین کتاب درسی مطابق استانداردهای آموزشی نمود. برای تحقق این امر طی فراخوانی از نویسندگان و صاحب نظران درخواست گردید تا طرح خود را برای کتاب درسی ارائه نمایند. از میان چندین طرح که توسط هیات داوران و کمیته تخصصی برنامه ریزی درس وصیت نامه مورد بررسی قرار گرفت، طرح نامه آقای دکتر محمد نصیری و همکارانش مورد تصویب قرار گرفته و پس از اتمام کار نگارش و ارزیابی ناظران پروژه در دو جلسه نقد کتاب، نظرات اصلاحی اساتید و صاحب‌نظران و نیز کارشناسان محترم موسسه تنظیم و نشر آثار حضرت امام (ره) دریافت و اعمال گردید. نویسندگان محترم کتاب درسی رهیافت تحلیلی به وصیت نامه سیاسی - الهی امام خمینی (ره) کوشیده‌اند تا کتاب را بر اساس منطق یادگیری و یاد داری مبتنی بر معیارهای تکنولوژی آموزشی تدوین نمایند.

مرکز فرهنگی دانشگاهی امام خمینی (ره) ضمن قدردانی از تلاش نویسنده محترم و همکارانشان آقایان دکتر احمد قلی‌زاده، دکتر محمدرضا رحیمی، سید سعید روحانی، از تلاش ناظران پروژه عالی‌جنابان دکتر غلامعلی رجایی، دکتر یحیی فوزی و نیز تمام دکتر امین حمیدی و کلیه همکاران و استادان در دانشگاه آزاد اسلامی به‌ویژه معاونت فرهنگی دانشگاه، سازمان چاپ و انتشارات دانشگاه و همچنین مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (ره) که در تهیه این اثر یاری‌رسان کردند، صمیمانه تقدیر و تشکر می‌نماید. این مرکز امیدوار است کتاب حاضر در کنار سایر کتب درسی نگاشته شده، در جهت جامعه عمل پوشاندن به فرمایش رهبر فرزانه انقلاب که وصیت نامه حضرت امام (ره) را، «بیتاق همیشگی امام با امت می‌داند و از همه قشرهای مختلف به‌ویژه جوانان، مسئولان قوای سه‌گانه و مسئولان همه دستگاهها می‌خواهند تا در آن تدبیر و تامل نمایند، قدمی برداشته باشیم».

در پایان از کلیه اساتید، صاحب‌نظران و دانشجویان گران‌مایه صمیمانه درخواست می‌نماییم؛ نقطه نظرات، دیدگاهها و پیشنهادات خود را برای اعتلای این متن و تولید آثار مطلوب‌تر به آدرس تهران، انتهای اتوبان شهید ستاری به سمت شمال، میدان دانشگاه، سازمان مرکزی دانشگاه آزاد اسلامی، مرکز فرهنگی دانشگاهی امام خمینی (ره) و انقلاب اسلامی و یا به آدرس الکترونیکی imam_1391@iaau.ir ارسال نمایند.

مرکز فرهنگی دانشگاهی امام خمینی (ره) و انقلاب اسلامی

فهرست مطالب

۱۵	مقدمه: امام خمینی - وهابیان - ادامه خاتمیت
----	--

درس اول: وصیت - وصیتنامه نویسی در اسلام: ضرورت و اهمیت آن

(۱۹-۳۳)

۱۹	اهداف درس
۱۹	مقدمه: واژه و اصطلاح‌شناسی وصیت و وصیتنامه
۲۰	تعریف وصیت در اصطلاح و گونه‌های وصیتنامه
۲۱	ضرورت وصیت و فلسفه وصیتنامه‌نویسی
۲۳	پیشینه وصیتنامه‌نویسی
۲۵	شرایط وصیت و وجوب یا عدم وجوب وصیت
۲۶	اهمیت وصیتنامه سیاسی - الهی امام خمینی
۲۷	سیر نگارش وصیتنامه، تجدید نظر در آن و روز بازگشایی
۲۹	نوع‌شناسی وصیتنامه امام خمینی
۳۰	نکته‌ها
۳۲	پرسش‌های درس
۳۲	فعالیت‌های علمی
۳۳	منابع برای مطالعه بیشتر

درس دوم: زندگی و ابعاد شخصیت امام خمینی

(۳۵-۵۶)

۳۵	اهداف درس
۳۵	مقدمه: در پرتو تاریخ

۳۶	 کودکی و نوجوانی امام خمینی
۳۸	 دوره تحصیل امام خمینی (مهاجرت به اراک و قم)
۳۹	 هجرت به اراک
۴۰	 حدیث هجرت به قم و شکرانه آن نعمت
۴۱	 دورنمای مهم‌ترین آثار و کتاب‌های امام خمینی
۴۳	 دوره مرجعیت دینی امام خمینی (۱۳۵۷ - ۱۳۳۹)
۴۴	 دوره رهبری نهضت اسلامی و فریاد حکیمانه (۱۳۵۷ - ۱۳۳۹)
۴۵	 دوره ارشاد و اصلاح
۴۵	 دوره افتخاری و تبعید
۴۶	 دوره فریاد بر ضد طاغوت و آوارگی
۴۹	 دوره رهبری امت و نظام جمهوری اسلام ایران (بازگشت پیروزمندانه و حکومت هنرمندانه)
۵۴	 پرسش‌های درس
۵۴	 فعالیت‌های علمی
۵۵	 منابع برای مطالعه بیشتر

درس سوم: وراثت وصیت‌نامه و چرا حدیث ثقلین؟

(۱۲ - ۱۷)

۵۷	 اهداف درس
۵۷	 مقدمه
۵۸	 سه‌گانه موضوعی یا نمای کلی وصیت‌نامه
۵۹	 الف) بخش نخست وصیت‌نامه یا مقدمه
۵۹	 ب) بخش دوم وصیت‌نامه
۵۹	 ۱. انقلاب اسلامی
۶۰	 ۲. مهمات امور
۶۰	 ۳. نصایح و مواعظ
۶۱	 ج) بخش سوم وصیت‌نامه
۶۲	 برخی مفاهیم و اصطلاحات بنیادی وصیت‌نامه و چرایی حدیث ثقلین
۶۴	 تقارن کتاب و عترت و راز آن
۶۶	 تأملی چند در حدیث ثقلین
۶۶	 الف) الفاظ و عبارات حدیث
۶۶	 ب) معناشناسی لغوی و اصطلاحی و رمز و راز ثقل بودن قرآن و عترت
۶۷	 راز سنگینی و نفیس بودن
۶۹	 آثار و برکات ثقلین و غل و اسباب مہجوریت آن دو

۶۹	مصادیق مهوریت ثقلین و عامل برکناری آن
۷۰	مصادیق عترت و اهل بیت
۷۱	پرسش‌های درس
۷۱	فعالیت‌های علمی
۷۲	منابع برای مطالعه بیشتر

درس چهارم: تشیع و برخی از اصطلاحات و مفاهیم اسلامی - شیعی

(۸۶-۷۳)

۷۳	اهداف درس
۷۳	مقدمه
۷۷	پیامدهای دینی و مذهبی جدایی دینی مسلمانان
۷۹	حماسه عاشورا، انقلاب و جدایی دینی اسلامی
۸۲	حماسه کربلا؛ فرصت جاودانه برای همه انسان‌ها
۸۴	پرسش‌های درس
۸۴	فعالیت‌های علمی
۸۵	منابع برای مطالعه بیشتر

درس پنجم: دین و سیاست

(۱۰۲-۸۷)

۸۷	اهداف درس
۸۷	مقدمه
۸۷	واژه و اصطلاح‌شناسی دین
۸۸	دین در اصطلاح (اصطلاح‌شناسی دین)
۸۹	واژه و اصطلاح‌شناسی سیاست
۸۹	واژه‌شناسی سیاست
۸۹	اصطلاح‌شناسی سیاست
۹۴	دین و سیاست در اندیشه امام خمینی با تکیه بر وصیت‌نامه
۹۵	رابطه جامعیت اسلام و جدایی‌ناپذیری دین از سیاست
۹۶	شیب‌های طرفداران جدایی دین از سیاست
۹۶	الف) نیازهای ثابت
۹۶	ب) نیازهای متغیر
۹۷	اهداف سیاست از نظر امام خمینی

۹۸		اقسام سیاست
۹۸		سیاست شیطنانی
۹۹		سیاست حیوانی
۹۹		سیاست الهی
۱۰۰		چند پرسش
۱۰۰		پاسخ
۱۰۱		پرسش‌های درس
۱۰۱		فعالیت‌های علمی
۱۰۲		منابع برای مطالعه بیشتر

درس هشتم انقلاب اسلامی و امتیاز در علل و اسباب پیدایی، پیروزی و اهداف

(۱۲۴-۱۰۳)

۱۰۳		اهداف درس
۱۰۳		مقدمه: بر وفق اهمیت و تعاریف
۱۰۴		انقلاب اسلامی و دیگر انقلاب‌ها
۱۰۴		انقلاب اسلامی و امتیاز مشارکت عمومی در سیاست
۱۰۵		انقلاب اسلامی و امتیاز در کیفیت مبارزه (پیروزی و شمشیر)
۱۰۶		انقلاب اسلامی و امتیاز در انگیزه ملت انقلابی (سعادت دنیوی و استگاری دائمی)
۱۰۷		علل و اسباب بروز انقلاب و راز و رمز پیروزی و بقای آن
۱۰۸		الف) علل و اسباب پیدایش انقلاب
۱۰۸		۱. فساد دستگاه حاکم
۱۰۸		۲. استبدادی بودن رژیم پهلوی
۱۰۸		۳. وابستگی به بیگانگان
۱۰۹		۴. دین‌زدایی رژیم و مبارزه با اسلام
۱۱۰		ب) راز و رمز پیروزی انقلاب اسلامی
۱۱۲		انقلاب اسلامی و امتیاز در اهداف و رسالت انقلاب
۱۱۴		استقلال و خودکفایی؛ آرمان انقلاب و جمهوری اسلامی
۱۱۹		عدالت، دومین پایه انقلاب و جمهوری اسلامی
۱۲۰		آزادی، سومین بنیان و آرمان انقلاب و جمهوری اسلامی
۱۲۳		پرسش‌های درس
۱۲۳		فعالیت‌های علمی
۱۲۴		منابع برای مطالعه بیشتر

درس هفتم: ملت؛ ولی نعمتان انقلاب اسلامی

(۱۲۵ - ۱۲۵)

۱۲۵	اهداف درس
۱۲۵	ملت و مردم در چشم و دل امام خمینی
۱۲۸	دموکراسی مطلوب و ویژگی‌های آن در نظر امام خمینی
۱۳۰	مبانی نظری امام خمینی در دفاع از مردم‌سالاری دینی
۱۳۰	الف) فطرت اجتماعی انسان و حق تعیین سرنوشت
۱۳۰	ب) ورود به مسائل سیاسی و اجتماعی؛ تکلیف و وظایف‌های شرعی
۱۳۱	ج) حضور مردم در صحنه به عنوان مقدمه واجب الهی و شرعی
۱۳۲	د) وجوب مردم به معروف و نهی از منکر؛ تبلور حضور و مسئولیت مردم
۱۳۲	اهمیت و اعتبار رای و نظر اکثریت
۱۳۳	ساحات مشارکت و نقش مردم از نظر حضرت امام
۱۳۳	الف) انتخابات و تعیین سبب حکومت، هارن و حاکمان
۱۳۴	ب) نظارت بر مسئولان
۱۳۴	ج) نصیحت و بیان حقایق
۱۳۵	پرسش‌های درس
۱۳۶	فعالیت‌های علمی
۱۳۶	منابع برای مطالعه بیشتر

درس هشتم: امت اسلامی و مستضعفان

(۱۳۷ - ۱۵۲)

۱۳۷	اهداف درس
۱۳۷	مقدمه
۱۳۸	واژه و اصطلاح‌شناسی امت
۱۳۹	ویژگی‌های امت اسلامی
۱۴۳	مستضعفان در اندیشه و عمل امام خمینی
۱۴۴	واژه و اصطلاح‌شناسی استضعاف و مستضعف
۱۴۴	الف) استضعاف عقیدتی
۱۴۵	ب) استضعاف اقتصادی
۱۴۶	ج) استضعاف سیاسی و اجتماعی
۱۴۶	نکته‌ها
۱۵۰	پرسش‌های درس

۱۵۱	 فعالیتهای علمی
۱۵۱	 منابع برای مطالعه بیشتر

درس نهم: حوزه و دانشگاه و دکتترین وحدت

(۱۶۲ - ۱۵۳)

۱۵۳	 اهداف درس
۱۵۳	 مقدمه
۱۵۴	 علم و دین
۱۵۹	 وحدت حوزه و دانشگاه، دکتترین انقلاب و جمهوری اسلامی
۱۵۹	 واژه‌شناسی وحدت
۱۶۲	 افق‌های پیش‌روی حوزه و دانشگاه و انتظارات از وحدت آن دو
۱۶۳	 بررسی‌های درس
۱۶۳	 فعالیتهای علمی
۱۶۴	 منابع برای مطالعه بیشتر

درس دهم: کارگزاران نظام اسلامی: وظایف و رسالت

(۱۶۵ - ۱۷۶)

۱۶۵	 اهداف درس
۱۶۵	 مقدمه
۱۶۷	 قوای سه‌گانه یا کارگزاران نظام اسلامی
۱۶۷	 قوه مجریه
۱۶۷	 دولت
۱۶۸	 وزارت کشور
۱۶۹	 وزارت امور خارجه
۱۷۰	 وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی
۱۷۱	 قوه مقننه
۱۷۱	 مجلس شورای اسلامی
۱۷۳	 شورای نگهبان قانون اساسی
۱۷۴	 قوه قضاییه
۱۷۶	 بررسی‌های درس
۱۷۶	 فعالیتهای علمی
۱۷۶	 منابع برای مطالعه بیشتر

درس یازدهم: ولایت فقیه؛ پابایی و پویایی انقلاب و جمهوری اسلامی
(۱۹۲-۱۷۷)

۱۷۷	اهداف درس
۱۷۷	مقدمه
۱۷۸	ولایت فقیه؛ نظریه سیاسی امام خمینی برای اداره جامعه در عصر غیبت
۱۷۹	نظریه سیاسی
۱۷۹	اندیشه سیاسی
۱۸۰	مدل سیاسی
۱۸۱	عصر غیبت
۱۸۲	ولایت فقیه
۱۸۵	شرایط و ویژگی‌های ولایت فقیه
۱۸۶	نظریه ولایت فقیه در پرتو آثار عزّاز
۱۸۸	نظریه ولایت فقیه در پرتو دلائل عقلی
۱۸۹	نظریه ولایت فقیه در پرتو ادله علمی
۱۸۹	توضیح برهان ضرورت وجود قانون و اجرای صحیح آن
۱۹۱	پرسش‌های درس
۱۹۲	فعالیت‌های علمی
۱۹۲	منابع برای مطالعه بیشتر

درس دوازدهم: آسیب‌شناسی انقلاب و جمهوری اسلامی
(۲۰۸-۱۹۳)

۱۹۳	اهداف درس
۱۹۳	مقدمه: ضرورت و اهمیت آسیب‌شناسی
۱۹۴	واژه و اصطلاح‌شناسی آسیب و آسیب‌شناسی و بایستگی کاربرد آن
۱۹۵	پیش‌فرض‌های آسیب‌شناسی انقلاب
۱۹۶	معیار آسیب‌شناسی انقلاب و جمهوری اسلامی؛ عنوانی جدید برای وصیت‌نامه
۱۹۶	گونه‌شناسی آسیب‌شناسی‌ها
۱۹۷	آسیب‌شناسی انقلاب اسلامی در ارتباط با اسلام
۲۰۰	رهبری انقلاب و نظام اسلامی، آفت‌ها و آسیب‌ها
۲۰۱	نقش مردم در انقلاب و نظام اسلامی، آفت‌ها و آسیب‌ها
۲۰۳	قانون اساسی و آسیب‌های مربوط به آن
۲۰۴	دیگر آسیب‌ها

۲۰۴	الف) آسیب‌های مربوط به حوزه‌های علمیه و دانشگاه‌ها
۲۰۵	ب) آسیب‌های مربوط به رسانه ملی
۲۰۵	ج) آسیب‌های قوای مسلح
۲۰۶	آسیب معنوی: تأمل و توضیح درباره بند میم وصیت‌نامه
۲۰۷	پرسش‌های درس
۲۰۸	فعالیت‌های علمی
۲۰۸	منابع برای مطالعه بیشتر

درس سیزدهم: آغازی در یک آغاز

(۲۰۹ - ۲۲۲)

۲۰۹	اهداف درس
۲۰۹	مقدمه
۲۰۹	امام خمینی و لقاء الهی
۲۱۳	امام خمینی تاریخی و امام خمینی تاریک
۲۱۴	امام خمینی در نظر و عمل رهبر معظّم و حرّانه انقلاب و نظام اسلامی
۲۱۶	ویژگی‌های خط امام و ضرورت پایبندی و بدار
۲۱۶	دورنمای کارنامه انقلاب و جمهوری اسلامی
۲۱۸	رئوس برخی از موفقیت‌های نظام جمهوری اسلامی
۲۲۰	پرسش‌های درس
۲۲۱	فعالیت‌های علمی
۲۲۱	منابع برای مطالعه بیشتر

ضمیمه: وصیت‌نامه سیاسی - الهی

(۲۲۳ - ۲۵۶)

کتابنامه

(۲۵۷ - ۲۶۴)

امام خمینی جلوه‌ای از تداوم خاتمیت

مولانا در دفتر این مثنوی معنوی در توصیف پیامبر خاتم آورده است:

نام «احمد» نام حاکم انبیاست چون که صد آمد، نمود هم پیش ماست

بدون تردید امام خمینی پر مدح تداوم خاتمیت رسول اکرم ﷺ و استمرار ولایت اوصیای باکرامت ایشان بود. «أَلَمْ تَرَ كَيْفَ ضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا كَلِمَةً زَوَّجَهُ جَعْرَةً طَيِّبَةً أَصْلُهَا ثَابِتٌ وَفَرْعُهَا فِي السَّمَاءِ * تُؤْتِي أُكْلَهَا كُلَّ حِينٍ بِإِذْنِ رَبِّهَا وَيَضْرِبُ اللَّهُ الْأَمْثَالَ لِلنَّاسِ لِيَعْلَمُوا يَتَذَكَّرُونَ

همانند نوح نبی ﷺ سال‌ها انتظار و رنج کشید، کمالاتها را به جان خرید، صبر کرد و شکیبایی ورزید، بلکه این امت را به کشتی نجات رساند و از توفان‌های هدایت و سهمگین و امواج ظلمانی و بی‌پایان گذر دهد تا طعم اصیل و راستین‌رهای را بچشند و تجلی نفس بپرازد «مَثَلُ أَهْلِ بَيْتِي كَمَثَلِ سَفِينَةِ نوح...» باشند. چون ابراهیم خلیل ﷺ بت شکن تاریخ، بت‌های زمان را دانه‌ها و فطرت‌های بیدار و تشنه شکست تا به فرمان وی بر نمود عصر بشورند و «خاکش اندر دیده خودبین» ریزد. «إِنَّهُمْ أَضَلُّونَ كَثِيرًا مِّنَ النَّاسِ فَمَنْ يَبْعَثْنِي فَإِنَّهُ مِنِّي وَمَنْ عَصَانِي فَإِلَهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ».

موسی‌وار، با آتش آگاهی و عصای ظلم‌سوز خویش با صلابت به پا خاست تا بر سر طاغوت و طاغوتیان فریاد زند «لَاذْهَبْ إِلَيَّ فِرْعَوْنُ إِنَّهُ ظَعْنٌ»، و در شب فرعونیان بیرون رانده شد، و به امدادهای خداوند و اراده او «وَتُرِيدُ أَنْ تُنْمِنَ عَلَى الَّذِينَ اسْتَضَعُّوا فِي الْأَرْضِ وَتَجْعَلَهُمْ أُمَّةً وَتَجْعَلَهُمُ الْوَارِثِينَ» صاحبان کلاه‌ها را انذار داد و ناشنویان اینان را - که در همیشه تاریخ از عبرت‌ها غافل‌اند - در بحر انقلاب توحیدی و مردمی غرقه ساخت و هم‌زمان امت را از فریب و غدر سامریان، بلعم باعور و قارون‌ها برحذر داشت.

مسیح‌وار جامعه خواب‌آلود و رخوت گرفته را به آب هشیاری تعمید داد و در اقتدا به خاتم رسولان ندای «همه با هم» را تجلی بخشید «إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ»؛ چراکه اگر قصد مکر با او کرده بودند «وَإِذْ يَمْكُرُ بِكَ

الَّذِينَ كَفَرُوا...» خداوند «غیر الماکرین» خواهد بود؛ تا آنکه ندای «إِذَا جَاءَ نَصْرُ اللَّهِ وَالْفَتْحُ» «وَرَأَيْتَ النَّاسَ يَدْخُلُونَ فِي دِينِ اللَّهِ أَفْوَاجًا» «فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ وَاسْتَغْفِرْ لَهُ إِنَّهُ كَانَ تَوَّابًا»، نصرت خدا را شامل «من تصراته» کرد و بدین ترتیب، رویکردها را از عالم ناسوت، متوجه عالم ملکوت و وطن ازل و ابدی نمود: «يَا أَيُّهَا الْإِنْسَانُ إِنَّكَ كَادِحٌ إِلَى رَبِّكَ كَدْحًا فَمُلَاقِيه».

گو اینکه خداوند تمام کوشش و تلاش بیش از هزار ساله عالمان شیعه را در او متبلور ساخت؛ چراکه با اقدام این بزرگ‌منادی توحید، بیداری مرجعیت شیعه در طول تاریخ بر کرسی نشست و امام خود «الگوی کامل» برای جویندگان حقیقت و سالکان طریقت گردید.

«ر به تڑهتگه ارواح بُرد بوی تو باد عقل و جان، گوهر هستی به نثار افشانند

«کمال‌الگوی» این یگانگی، جمع عناصر متضاد در شخصیت او بازمی‌گشت، از این‌رو فقه، تفسیر، سیاست، فلسفه، اخلاق و برقرار در او متبلور بود و به‌درستی شراب ظهور سلوک معنوی، اخلاق، حماسه و انقلاب را یک‌جا سرکشیده بود. به‌رست، یک عمر هزار ساله باید، تا اندکی از هزاران کمال وجودی او گوئیم؛ چراکه نام او روح خدا، نام جلاله عالی، نام اولیاست: «چون که صد آمد نود هم پیش ماست». از این‌روست که شاگرد مخلص امام، آیت الله العظمی بروجردی می‌فرمایند:

الحق شخصیت آن عزیز یگانه، شخصیت دست بیافتنی و جایگاه والای انسانی او، جایگاهی دور از تصور و اساطیرگونه بود، او نخستین بود که «و می‌نداشت».

به حُسن و خُلق وفا کس به یار ما نرسد	تو را در این سرحد انکار کار ما نرسد
اگر چه حُسن‌فروشان به جلو آمده‌اند	کسی به حُسن و صلاح به یار ما نرسد
به حق صحبت دیرین که هیچ محرم راز	به یار یک‌جهت حق‌زار ما نرسد
هزار نقش برآید ز کلک صُنع و یکی	به دل‌پذیری نقش بار ما نرسد
هزار نقد به بازار کاینات آرند	یکی به سکه صاحب‌عیار ما نرسد

در مقدمه کتاب تذکر چند نکته ضروری است:

۱. حقیقت این است که اصطلاح «امام، انسانی تاکنون ناشناخته» را که بر ذهن و زبان برخی نزدیکان و عالمان و شاگردان آن بزرگ‌مرد جاری بود، می‌توان درباره وصیت‌نامه ایشان نیز به کار برد. وصیت‌نامه در عین اینکه صراط مستقیم بزرگ‌ترین انقلاب دوره معاصر به‌سوی آینده‌های دور است، پرتوی از شخصیت و ابعاد وجود حضرت امام و از این میان، مهم‌ترین دغدغه‌های نظری و عملی آن یگانه نیز می‌باشد.

در اهمیت وصیت‌نامه همین بس که تاکنون بیش از بیست عنوان در پرتو آن یا نام کتابی شده است یا مقاله‌ای پژوهشی را سامان بخشیده است. برخی از این عناوین عبارت است: چشم‌انداز اهداف انقلاب اسلامی، توصیه‌های جاوید حضرت امام، منشور اعتقادات دینی، جهان‌بینی حقیقی اسلام، جهان‌بینی توحیدی اسلام، صحیفه انقلاب، منشور جامع، منشور جاوید، جاویدنامه، شاخص راه حال و آینده، چراغ راه، رمز وحدت، قانون تضمین آینده نظام جمهوری اسلامی، خلاصه اندیشه‌های حضرت امام، خلاصه همه وصایای امام در طول حیاتشان، دستورالعمل تداوم انقلاب، یادگاری برای نسل‌های آینده، چشمه حکمت، سیره عملی امام، استراتژی نظام اسلامی، قانون سعادت نظام و ده‌ها تعبیر دیگر که به‌روشنی از اهمیت آن حکایت دارد.

هرچند هر یک از این تعبیر و نام‌گذاری‌ها بر اساس دغدغه‌ها و بیش‌فرض‌های اندیشمندان زرف‌نگر در وصیت‌نامه پدید آمده، به‌خوبی گویای اهمیت، ابعاد، افق‌ها و جامعیت آن چشمه حکمت، و ثورائیت این میراث عظیم معنوی ضرورتاً وجه بدان است. از این‌رو، بند بند و جمله جمله این خوان نعمت نیازمند تبیین، تحلیل و تفسیر است و با رهیافت‌های گوناگون می‌توان بدان ورود داشت و زاد و توشه گرفت؛ چنان‌که اقتضای این را دارد که در تون نسی دوره‌های تحصیلی قبل از دانشگاه، حتی دبستان و دبیرستان، جمله جمله آن تیتیر کتاب شود، با سبب بهانه‌ای مورد توجه و تدریس و تدریس قرار گیرد. رهبری معظم انقلاب در اهمیت و لزوم عملی شدن فراگیری این چراغ راه چه خوب فرموده‌اند:

قشرهای مختلف به‌ویژه جوانان، مسئولان قوای سه‌گانه و مسئولان همه دستگاه‌ها این وصیت‌نامه را بازخوانی و در بخش‌ها و نکات فرائین آن تأمل و تدبیر کنند؛ چراکه این وصیت‌نامه، در واقع «دستورالعمل ملی برای پیشرفت و توسعه و سراقرازی ایران» است.

۲. شرح و تفسیر این کلام جاودانه، توانی فوق‌توان این‌جانبان می‌طلب و در جایی که بزرگان علم و ادب هر یک به شرح و بیان بعضی از عبارات این منشور عظیم پرداخته یا شرح و تفسیر آن اظهار عجز کرده‌اند، برای این‌جانبان اگر نگوئیم محال، قطعاً بسیار دشوار است، اما از باب تشنگی در پیش‌کش فقیر، بضاعت خویش را تقدیم می‌داریم. باشد که سلیمان عصر با نگاه لطف و دیده شهر در پیش‌کش موران نگرد و بر آنان عیب نگیرد؛ آنان که زبان حال یکایکشان این است:

چگونه سر ز خجالت برآورم بر دوست که خدمتی بسزا برنیامد از دستم

۳. برای تهیه این متن تقریباً همه کتاب‌های درسی مربوط به وصیت‌نامه که تاکنون منتشر شده بود، تهیه شد و مورد مطالعه و توجه قرار گرفت. کوشیده‌ایم جهات قوت همه آنها را حتی‌المقدور لحاظ کنیم و از این‌رو، چنانچه در این متن جهت حسن یا نقاط قوتی دیده شود، متعلق به همه اساتید و صاحب‌نظرانی است که قبل از ما قدم پیش نهاده و قلم زده‌اند. با آنکه تلاش شده به‌رهمندی‌ها آدرس داده شود، چنانچه

در مواردی به دلیل تنگنای وقت یا قصوری دیگر ارجاع دقیق ذکر نشده، پوزش می‌طلبیم و قدردان تلاش آنان و سیاست‌گذار فضل تقدمشان هستیم.

۴. چنان‌که اشاره شد، به‌هیچ‌رو نمی‌توان مدعی شد همه ابعاد یا تمام آنچه در وصیت‌نامه آمده، مورد توجه قرار گرفته است؛ چون نه ممکن است و نه مقدور، بلکه از باب «ما لا یدرک کله لایترک کله»، «به قدر تشنگی» و به برخی از مهم‌ترین مسائل آن به روش تحلیلی پرداخته‌ایم. امیدواریم بعد از یک یا چند دوره تدریس و بازخوردگیری و برقراری جلسات نقد، کاستی‌ها شناسایی و حتی المقدور برطرف شود.

۵. از مسئولان و اولیای محترم دانشگاه آزاد اسلامی که از گذشته تاکنون به این درس اهتمام داشتند و به‌ویژه سرانجامند مرکز فرهنگی دانشگاهی امام خمینی و همکاران بزرگوارشان که همدلانه کمک کردند متشکریم.

از شورای علمی گروه که از آغاز برنامه‌ها و تصویب طرح همکاری کردند، سه ناظر گران‌قدر پروژه، جناب آقای دکتر رجائی، دکتر فوری، خانم دکتر احمدی، و به‌ویژه از سرکار علی‌ه، خانم دکتر طباطبایی فرزند شایسته مدرسه علم، اجتهاد، به‌سیب و حیویت، و شاگرد وفادار و مخلص حضرت امام خمینی که مراتب فضل، دانش، انصاف، اعتدال و همدلی‌شان ما را دل‌م‌ و مددکارمان بود، صمیمانه قدردانی می‌کنیم.

از ناقدان، صاحب‌نظران و اساتید محترم، چه آنان که اصل طرح را ارزیابی کردند (بیش از بیست نفر) و چه آنان که در نشست علمی نقد کتاب قبل از انتشار شرکت نمودند، با ارائه نظراتشان به برطرف شدن برخی ضعف‌ها یاری رساندند، قدردانی می‌کنیم. چنان‌که از سرکار محترم‌تری که کار تایپ را به عهده داشتند، بسیار متشکریم و همه را در لبخند رضایت و امید عنایت که از درگاه حضرت علی (ع) داریم، شریک می‌دانیم. به امید اینکه این کار کوچک، گامی باشد تا همه جوانب و سرفصل‌های این سند جامع مورد مذاکره و مطالعه قرار گیرد؛ چراکه به قول اقبال:

عمرها در کعبه و بتخانه می‌نالد حیات تا ز بزم عشق یک دانا بر آید پدید

این انتظار که نوشته بتواند اذهان مستعد فراگیران را درباره مسائل اساسی وصیت‌نامه برانگیزد، مرحله‌ای از هدف، و حصول مراد اصلی در گرو خواست و رضایت خداوند متعال است. پروردگارا! همواره به تو پناه می‌بریم و به لطف تو امیدواریم.

الحمد لله رب العالمین

قم / محمد نصیری (رضی) و همکاران